

ГО і ДЧР. Означення. Прикладка як різновид означення. Написання непоширених прикладок через дефіс; прикладки, що беруться в лапки.

Мета. Учні повинні знати відомості про речення, його види за кількістю ГО, наявністю ДЧР, наявністю ГЧР, різновиди ускладнень речень, за метою висловлювання, інтонаційною піднесеністю; правила вживання розділових знаків у простому ускладненому та неускладненому реченні, інтонування простих речень, вимоги до мовлення, культури спілкування.

Учні повинні вміти розрізняти і визначати види простих речень, доречно використовувати у власному мовленні різні синтаксичні конструкції, пояснювати вживання розділових знаків на письмі, працювати індивідуально, колективно, в парах, малих групах; наполегливо долати труднощі при виконанні різноманітних вправ, висловлювати власні думки, аргументувати їх, складати опорні схеми до вивченої теми, давати зв'язну розповідь за складеними схемами.

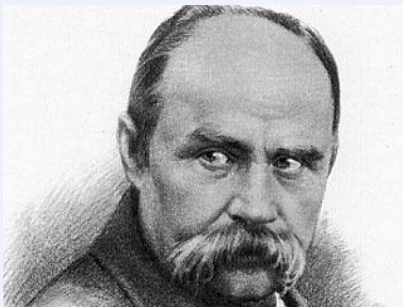
Виховувати в учнів навички культурного спілкування, шанобливе ставлення до рідної мови.

Синтаксис — розділ науки про мову, який вивчає будову і значення словосполучень і речень.

У ньому найповніше виявляються лексичні й морфологічні ресурси мовної структури, він вивчає одиниці (речення, текст), за допомогою яких мова безпосередньо здійснює свою головну функцію — комунікативну, тобто функцію спілкування.

І.П. Котляревський жив і працював у той час, коли на історичному роздоріжжі народ міг втратити все — надії, традиції, культуру, майбутнє і, зрештою, себе.

Набирало розмаху кріпацтво з його дикунською мораллю та антилюдськими законами.

«Доборолась Україна до самого краю», — писав її геній Тарас Шевченко.

Коректор.

*Привернувши мою увагу
книга виявилася дуже
цікавою.*

*Слід відмітити, що в
статті представлені
цікаві результати
багаторічної роботи
авторів по
досліджувальній проблемі.*

*Опрацювавши
належним чином
статті закону, його
було включено до
порядку денного
пленарного засідання.*

Бесіда

Що таке речення?

Яке речення називається простим і яке речення називається складним?

Які речення бувають за наявністю одного чи двох ГЧР?

Яке речення називається двоскладним, а яке речення називається односкладним?

Які види підметів вам відомі?

Які види присудків вам відомі?

Які речення бувають за наявністю ДЧР?

Які види ДЧР ви знаєте?

Який ДЧР називається додатком?

Який ДЧР називається означенням?

Який ДЧР називається обставиною?

Яке речення називається ускладненим?

Яке речення називається неускладненим?

Що можна сказати про порядок слів у реченні?

Для чого потрібні правила усного і писемного мовлення, культурного спілкування?

ОЗНАЧЕННЯ

другорядний член речення, що вказує на різні статичні ознаки предмета, явища, стану, процесу тощо. Означення підпорядковане іменнику й відповідає на питання **який? чий? котрий? скількох? скільком? скількома? на скількох?**

може бути виразником якісної чи відносної ознаки предмета, його належності або кількісної характеристики

тісно пов'язане з
означуваним словом.

Узгоджене

вживається в такій граматичній формі роду, числа та відмінка, у якій стоїть означуване слово

Прикметником:

До чаю подали **густий золотавий** мед.

Дієприкметником:

Щойно **прочитаний** учителем вірш справив на мене неабияке враження.

Займенником прикметникової форми (присвійним — **мій, їхній, твій**; вказівним — **той, такий, цей**; означальним — **кожний, всякий**; заперечним — **ніякий, нічий** та ін.):
Учора тут була **якась** жінка; На свою адресу я не бажав чути сьогодні **ніяких** слів.

Кількісним числівником у непрямих відмінках, крім 3., наприклад:

Із **чотирьох** років Олег уже знав абетку; У перегонах лише **сорока** автомобілям пощастило дійти до фінішу.

Порядковим числівником:

Сьогодні мав з'явитися **тисячний** відвідувач.

Неузгоджене

Іменником у Р.в. без прийменника: **Очі хлопця** зупинилися на іграшці.

Іменником в О.в із прийм., що характеризує ознаку предмета зовнішньою рисою:
Збоку сиділа дівчина з червоною сумочкою.

Присв. займен. його, їхній: Мене все життя ваблять і хвилюють зорі — **їхня** довершена і завжди нова краса (М. Стельмах).

Неоз.фор.дієслова: Мистецтво слухати дано не кожному.

Прислівником: **Скеля праворуч** була величезною.

Вибіркова робота

Виписати з речень узгоджені та неузгоджені означення, вказати, якими частинами мови вони виражені

Терпелиха походжується на шлюб Наталки з возним.

Материні вмовляння зворушили серце дівчини.

Петро, наречений Наталки, вражає своєю щирістю, вірністю в коханні.

П'єса вражає чудовими зразками народнопісенної мови

Робота в парах.

Складіть речення, пов'язавши їх зі змістом “Наталки Полтавки”, щоб подані слова й сполучення слів виступали в реченні означенням.

- Влучне,
- талановитий,
- українська дівчина,
- років вісімнадцять(двадцять),
- до щастя,
- в кілька десятків кілометрів.

Прикладка

Специфічний різновид означення, вираженого іменником (або субстантивованим, що перейшло в іменник, словом), що дає другу назву предмету чи явищу, називається прикладкою.

Прикладка відповідає на питання **який? яка? яке? які?** й уточнює чи пояснює його.

1. Характеристику особи за:

- А) родом занять, фахом, наприклад: *Олекса-механік швидко полагодив верстат;*
- Б) національною належністю, наприклад: *Біля дерева стояла чорнява дівчина-українка;*
- В) соціальним статусом, наприклад: *Першим приїхав селянин-незаможник;*
- Г) місцем проживання, походження, наприклад: *Поздоровлення надіслав і дідусь-одесит;*
- Ґ) родинними стосунками, наприклад: *Маленькі хлопці-небожі нарешті заспокоїлися;*
- д) віком, статтю, наприклад: *До кімнати зазирнула дівчинка-підліток;*

2. **Родову назву при видовій**, наприклад: *Уперше в 1819 році І.П.Котляревським у Полтаві була поставлена п'єса “Наталка Полтавка”.*

3. **Якісну характеристику особи, предмета**, наприклад: *Підйомник-навантажувач відігнали на запасний Майданчик.*

Прикладка

Поширена

*Євген Анатолійович,
учитель молодших класів,
повіз дітей на екскурсію*

Непоширена

*До тест-програми
доклали інструкцію*

Увага! Не слід уважати словосполученням іменника з прикладкою такі утворення і складні слова, у яких немає підпорядковувального слова й означення:
батько-мати, путь-дорога, срібло-злото, хліб-сіль тощо.

СИНТАКСИЧНИЙ

БАР'ЄР

Записати речення, визначити прикладку. Знайти і визначити інші види означень

П'єса «Наталка Полтавка» — це драма кохання бідної української дівчини-селянки, яка відстоює своє право на щастя.

Петро — коханий Наталки, сирота без роду, покохав дівчину й пішов у заробітчани, щоб заробити грошей і посвататися до Наталки як рівний з нею.

Однак чотири роки заробітчанства змінили життя і Миколи, і Наталки.

Виконати синтаксичний розбір речення.

Однак чотири роки заробітчанства змінили життя і Миколи, і Наталки.

Робота з

підручником.

Правопис непоширених прикладок.

Вивчення теоретичного матеріалу с.174, § 11

Розподільний диктант (впр139)

Одуд-птаx;
Сон-трава;
Яблуня-дичка;
Крейсер-гігант;
Петро-
однокласник;
Твір-роздум;
Осетр-риба;
Десна - ріка

Квітка ромашка;
Змія кобра;
Місто Львів;
Станція
Берестейська;
Риба окунь;
Студент
Петренко;
Пан професор

Робота в

Дібрати до слів прикладки, пояснити їх правопис.

**Драма, поема, поет, драматург, місто, герой,
перший класик нової української літератури,
Терпелиха, Тетерваковський, сільський
бідний парубок.**

